

УДК 330.322

JEL

ORCID

Сидор Галина Вікторівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
48500, Чортків, вул. Ст. Бандери, 46
e-mail: sidor.gal@ukr.net

Андрусів У. Я.
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: andrusivu@ukr.net

Вербіцька Інеса Ігорівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
48500, Чортків, вул. Ст. Бандери, 46
e-mail: verbinessa@ukr.net

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МИТНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Мета. Систематизація стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі й розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань вивчення стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі, ресурси Internet. У процесі дослідження використано загальні і

спеціальні методи, зокрема: економіко-статистичний та розрахунково-аналітичний методи для здійснення комплексного аналізу стратегічних векторів розвитку митного простору України; загальнонаукові та спеціальні методи дослідження для забезпечення досягнення поставленої мети; абстрактно-логічний та діалектичний методи аналізу для обґрунтування теоретичних положень та висновків. У статті застосовано прийоми графічного відображення результатів.

Результати. Розглянуто та охарактеризовано єдине бачення формування стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі. Доведено, що інтеграційні й глобалізаційні тенденції світової економіки вимагають змін стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі.

Наукова новизна. Стратегічними орієнтирами розвитку митного простору України в глобальному середовищі вважаємо, з одного боку, забезпечення конкурентних позицій національної економіки на світовому ринку та динамічного розвитку зовнішньої торгівлі, а з другого – захист національного товаровиробника.

Практична значущість. Отримані результати дослідження у формі пропозицій та рекомендацій можуть бути використані нашою державою під час формування стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі.

Ключові слова: митний простір, митне середовище, міжнародна торгівля, активність країн, ефективність митного управління, стратегія.

Sydor Halyna Viktorivna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Associate Professor of the Department of Fundamental and Specialized Disciplines

Chortkiv education and research Institute of Entrepreneurship and Business of

Ternopil National Economic University

48500, Chortkiv, st. St. Bandery, 46

e-mail: sidor.gal@ukr.net

Andrusiv Uliana Yaroslavivna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Associate Professor of the Department of Theory of
Economics and management
Ivano-Frankivsk National Technical University oil and gas
76019, Ivano-Frankivsk, street. Carpathian, 15
e-mail: andrusivu@ukr.net
Verbitska Inesa Ihorivna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Fundamental and Specialized Disciplines
Chortkiv education and research Institute of Entrepreneurship and Business of
Ternopil National Economic University
48500, Chortkiv, st. St. Bandery, 46
e-mail: verbsnessa@ukr.net

STRATEGIC VECTORS THE DEVELOPMENT OF THE MITNY SPACE OF UKRAINE IN THE GLOBAL MIDDLE

Purpose. Systematization of strategic vectors to develop the vast expanse of Ukraine in the global middle ground of the first-rate proposition.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis for the achievement of science and technology and foreign authors in the development of strategic vectors to develop the vast expanse of Ukraine in the global environment, the Internet resource. The process of accessing victorious and special methods and methods: economical and statistical methods of analysis and analysis for a comprehensive analysis of strategic vectors to develop a vast expanse of Ukraine; zagalnaukovi that special methods and methods for ensuring the safety of delivered supplies; abstract and logical and dialectical methods of analysis for oboruntuvanny theoretical position and visnovkiv. At stats, the priyomi of the graphical image is stashed.

Findings. The unified vision of formation of strategic vectors of development of customs space of Ukraine in the global environment is considered and characterized. It is proved that the integration and globalization tendencies of the world economy require changes of strategic vectors of development of customs space of Ukraine in the global environment.

Originality. Strategic partners to develop the vast expanse of Ukraine in the global middle ground of respect, from one side, securing competitive positions of the national economy to the retail market and dynamically expanding the retail trade, and from the other.

Practical value. Reflect the results of meeting the formality of the proposal and the recommendation that we can be victorious with our power for an hour, formulating strategic vectors in developing a vast expanse of Ukraine in the global environment.

Key words: duty space, duty environment, duty climate, international trade, activity of countries, efficiency of duty regulation, strategy.

Вступ. Особливості функціонування митного простору України в глобальному середовищі визначаються різновекторністю інтересів учасників міжнародних економічних відносин. Забезпеченість гармонізації векторів розвитку глобального рівня з національним є пріоритетом не лише для збалансування та забезпечення сталого розвитку національного митного простору, а й для майбутнього цивілізації.

Відповідно ґрунтовне розкриття теоретичних постулатів щодо визначення стратегічних векторів розвитку митного простору України сприятиме побудові своєчасної та виваженої стратегічної лінії держави щодо забезпечення та дотримання митних інтересів нашої країни.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Вивчення проблеми формування стратегічних векторів розвитку митного простору України сьогодні набуває особливої актуальності. Теоретичним та практичним аспектам цього питання в глобальному середовищі значну увагу приділяють провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: А. Д. Войцещук [1], В. В. Столін [5] та ін. Немає сумніву, що до перерахованих вище публікацій слід додати наукові дослідження автора роботи – Г. В. Сидор [3–4].

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах інтерес науковців до вивчення стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі активно зростає.

Однак багато проблем теоретичного та практичного характеру у цій сфері все ще є невирішеними, що зумовлює потребу в проведенні додаткових наукових пошуків щодо удосконалення формування стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі.

Формулювання цілей статті. Систематизація стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі й розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Висвітлення основного матеріалу. В умовах зростання інтеграції в глобальному митному просторі економічний розвиток України має багато внутрішніх суперечностей, які доволі сильно поглиблюють наявні виклики. Тому стратегічні вектори формування митного простору мають базуватися на таких платформах, які у комплексі сприятимуть зменшенню його ризиковості:

- інституційно-організаційна платформа;
- інноваційна;
- платформа зовнішньоекономічної інтеграції;
- міжнародного співробітництва.

В Україні головною інституцією, що забезпечує функціонування митного простору, є Державна митна служба України. Розвиток і діяльність інституційно-організаційного управління забезпечується через виконання структурними підрозділами Державної митної служби України основних процедур та функцій: визначення обсягів митного контролю під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України; перевірка посадовими особами митних постів, митних формальностей; у межах своєї компетенції участь у здійсненні оцінювання й аналізу ризиків та у формуванні звітності тощо.

З огляду на сучасні виклики для митного простору змінюється роль інституцій у забезпеченні стабільності та збалансованості митного простору.

Виникає потреба у затвердженні стратегічних орієнтирів на довготермінову перспективу. Тому першочерговими завданнями Державної митної служби України є такі: опрацювання та імплементація зарубіжного досвіду з питань митних правопорушень, розроблення результативної нормативно-правової бази, налагодження обміну інформацією тощо. На теоретичному рівні доведено, що в Україні за роки незалежності так і не сформовано єдиного стратегічного бачення розвитку та функціонування митних органів.

Результативне функціонування інституційно-організаційної платформи має передбачати підвищення фаховості працівників митниць, вільне володіння іноземними мовами. На нашу думку, важливим напрямом процесу професійної підготовки працівників митниць має бути активізація дистанційного навчання, сучасними трендами якого є: мікронавчання, адаптивні технології навчання, навчання, що базується на інструктивному відео тощо.

Вважаємо, що інституційно-організаційна платформа має враховувати світові тренди (наприклад, пріоритети розвитку інституційної платформи глобального митного простору, де Всесвітня митна організація є його основою); будуватися із залученням громадянського суспільства та усіх інституцій, причетних до функціонування митного простору. Усунення дублювання функцій та взаємна співпраця тільки сприятимуть безпеці простору та його збалансованості.

Інноваційна платформа має бути однією із фундаментальних у збалансуванні митного простору України, оскільки інноваційний чинник – це вагома детермінанта результативної інтеграції у глобальний простір із збереженням конкурентоспроможності та соціально-економічного розвитку її економіки в глобальному середовищі. Становлення інноваційної платформи передбачає такі ініціативи: визначення ступеня ризиковості операції ще до поступлення товару в пункт пропуску; використання новітніх інтелектуальних програм у роботі митниць, наприклад у практиці діяльності митниць інших країн світу успішно використовується алгоритм штучного інтелекту для

визначення ризиків; використання сучасних методів обробки даних у роботі з великими обсягами інформації тощо.

Стратегічні вектори розвитку митного простору України, з нашої точки зору, мають зводитись до таких напрямів:

- удосконалення нормативно-правової бази з усіх напрямів діяльності митної служби нашої держави;
- створення результативного механізму управління діяльністю митної служби України;
- спрощення технологій та митних процедур контролю в середині держави та на кордоні;
- впровадження та розвиток сучасних методів та інноваційних підходів управління процесами у сферах діяльності митних органів;
- імплементації передових практик результативного світового досвіду щодо здійснення митного контролю з подальшим запозиченням відповідних новацій у вітчизняне законодавство;
- вдосконалення автоматизації процесів під час здійснення митних процедур щодо мінімізації впливу людського фактору та підвищення результативності функціонування системи моніторингу;
- налагодження взаємовідносин та поглиблення співпраці у контексті реалізації процесів з питань здійснення митної справи у площині розширення договірної бази між країнами та міжнародного співробітництва;
- запровадження стандартизованих вимог до облаштування митної інфраструктури (терміналів, складів, пунктів пропуску, портів тощо).

З огляду на те, що митний простір України доволі сильно пов'язаний із зовнішньоекономічною діяльністю та реагує на будь-які її зміни, з метою зменшення його ризиковості необхідно враховувати структуру та специфіку зовнішньоекономічної діяльності з точки зору її учасників. Оскільки зовнішня торгівля є одним із суттєвих чинників збалансування / розбалансування митного простору, то необхідно проаналізувати рівень концентрації основних торговельних партнерів України в зовнішній торгівлі товарами. Встановлено,

що для нашої держави найбільш значимими за обсягами товарообороту є три країни: Китай, Німеччина, Польща.

Розглянемо результати аналізу торгівлі товарами й послугами України та ЄС (табл. 1).

Таблиця 1

Торгівля товарами та послугами України та ЄС у 2018 р.

	2017 р. (млн. дол. США)	2018 р. (млн. дол. США)	Зміни, 2018/2017	
			млн. дол. США	%
ЗТО з ЄС	43 487,8	49 317,1	5 829,3	113,4
Експорт до ЄС	20 157,6	23 032,0	2 874,4	114,3
Імпорт з ЄС	23 330,2	26 285,1	2 954,9	112,7
Сальдо	-3 172,6	-3 253,1	-80,5	102,5

Джерело: [2]

Європейський Союз протягом 2018 р. вважається основним торговельним партнером України. Питома вага торгівлі товарами та послугами становила 41,1% від загального обсягу торгівлі нашої держави.

Згідно з даними табл. 1, протягом досліджуваного періоду загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС становив 49 317,1 млн. дол. США. У 2018 р. обсяги українського експорту до країн ЄС (28 країн) дорівнювали 23 032 млн. дол. США, що на 14,3% перевищило показник попереднього року. Імпорт з країн ЄС (28 країн) у 2018 р. становив 26 285,1 млн. дол. США, що на 12,7% перевищило показник за відповідний період попереднього року. У двосторонній торгівлі, згідно з табл. 1, зберігалося негативне сальдо у розмірі 3 253,1 млн. дол. США.

Розглянемо результати аналізу торгівлі товарами України з ЄС (табл. 2).

Згідно з даними табл. 2, протягом досліджуваного періоду обсяг торгівлі товарами України з ЄС протягом 2018 р. зріс на 13,1% і становив 43 341,3 млн. дол. США. Водночас обсяг експорту товарів становив 20 158,5 млн. дол. США (зростання на 15%), а імпорту – 23 182,8 млн. дол. США. (зростання на 11,5%).

Торгівля товарами України з ЄС

	2017 р. (млн. дол. США)	2018 р. (млн. дол. США)	Зміни, 2018/2017	
			млн. дол. США	%
ЗТО з ЄС	38 332,8	43 341,3	5 008,5	113,1
Експорт до ЄС	17 533,4	20 158,5	2 625,1	115,0
Імпорт з ЄС	20 799,4	23 182,8	2 383,4	111,5
Сальдо	-3 266,0	-3 024,3	241,7	92,6

Джерело: [2]

Розглянемо результати аналізу торгівлі послугами України з ЄС (табл. 3).

Таблиця 3

Торгівля послугами України з ЄС

	2017 р. (млн. дол. США)	2018 р. (млн. дол. США)	Зміни, 2018/2017	
			млн. дол. США	%
ЗТО з ЄС	5 985,2	7 004,8	1 019,6	117,0
Експорт до ЄС	3 452,7	3 900,2	447,5	113,0
Імпорт з ЄС	2 532,5	3 104,6	572,1	122,6
Сальдо	920,2	795,6	-124,6	86,5

Джерело: [2]

Як бачимо з табл. 3, протягом досліджуваного періоду обсяг торгівлі послугами між Україною та ЄС у 2018 р. зріс на 17% та дорівнював 7 004,8 млн. дол. США. Протягом звітнього періоду обсяг експорту українських послуг у країни-члени ЄС становив 3 900,2 млн. дол. США (зростання на 13%), а обсяг імпорту послуг з ЄС – 3 104,6 млн. дол. США (зростання на 22,6%). Позитивне сальдо становило 795,6 млн. дол. США.

Стратегічними векторами для розвитку платформи зовнішньоекономічної інтеграції для України вважаємо такі: подальший перегляд тарифних та нетарифних заходів, які використовуються у зовнішньоторговельній практиці України; пошук шляхів заміщення імпорту товарів з Росії та пошук нових ринків для розширення експортних можливостей України; зміна структури

експорту товарів; створення сприятливого бізнес-клімату; виконання плану реалізації Угоди про асоціацію з ЄС тощо.

Одним із визначальних векторів трансформації митного простору України є міжнародне співробітництво, яке потребує створення всеохопної інституційної платформи, яка задіюватиме не тільки вектори міжнародного співробітництва Державної митної служби України (хоча вона є основним інститутом), а й інших організацій та установ, які ми розглядали під час аналізу інституційного забезпечення митного простору України.

Наприклад, підписано Меморандум між Державною митною службою України та Міністерством інфраструктури України про співпрацю у галузі інформаційних технологій з метою вдосконалення процедур у морських портах щодо товарів, що переміщуються в контейнерах.

У процесі діяльності Державна митна служба України здійснює міжвідомчу взаємодію із Службою безпеки України, Міністерством оборони України, Держекспортконтролем України, Міністерством економічного розвитку України, Міністерством закордонних справ України щодо забезпечення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання.

Водночас для успішної імплементації митного законодавства ЄС у вітчизняне законодавство запровадили Інститут авторизованого економічного оператора, діяльність якого спрямована на спрощення митних процедур. Так, українське митне законодавство, з нашої точки зору, має поступово наближатися до митного законодавства Євросоюзу на основі принципу найкращих зусиль. Водночас одним з етапів адаптації є реалізація діяльності в Україні інституту авторизованого економічного оператора, аналогічного тому, який функціонує в ЄС.

Інтеграційні й глобалізаційні тенденції світової економіки потребують змін стратегічних векторів розвитку митного простору України в глобальному середовищі. Вважаємо, що результативною є така митна політика держави, де орієнтирами є, з одного боку, забезпечення конкурентних позицій національної

економіки на світовому ринку та динамічного розвитку зовнішньої торгівлі, а з другого – захист національного товаровиробника.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дало змогу зробити висновок, що стратегічні вектори формування митного простору мають базуватися на інституційно-організаційній, інноваційній платформах та платформах зовнішньоекономічної інтеграції й міжнародного співробітництва, які у комплексі сприятимуть зменшенню ризиковості митного простору.

З огляду на це наші подальші наукові пошуки будуть спрямовані на розробку стратегії митної політики та її реалізації на практиці. У цьому контексті з метою збереження активності країн у глобальному просторі важливо виробити відповідне митне середовище для продовження та підтримування розвитку торговельних відносин з іншими країнами світу.

Література

1. Войцещук А. Д. Митний простір України: глобальні виклики та ризики : монографія. Тернопіль, ТНЕУ. 2018. 438 с.
2. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Сидор Г. В., Кульчицька С. М. Митний простір: сучасна інтерпретація. Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах : матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (м. Івано-Франківськ, 11–12 квіт. 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 264–266.
4. Сидор Г. В., Кульчицька С. М. Митний простір України в умовах глобалізації. Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : зб. наук. статей за матер. V Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 11–12 квіт. 2019 р.) : у 2-х ч. Дніпро : НМетАУ, 2019. Ч. 1. С. 106–108. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p2685>

5. Столин В. В. Сомосознание личности. Москва : Издательство Московского университета, 1983.

References

1. Voytseshchuk A. D. Mytnyy prostir Ukrayiny: hlobalni vyklyky ta ryzyky : monohrafiya. Ternopil, TNEU. 2018. 438 s.

2. Sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Sydor H. V., Kulchytska S. M. Mytnyy prostir: suchasna interpretatsiya. Ekonomiko-upravlinski aspekty transformatsiyi ta innovatsiynoho rozvytku haluzevykh i rehionalnykh suspilnykh system v suchasnykh umovakh : mater. Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf., (m. Ivano-Frankivsk, 11–12 kvit. 2019 r.). Ivano-Frankivsk, 2019. S. 264–266.

4. Sydor H. V., Kulchytska S. M. Mytnyy prostir Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiyi. Aktualni problemy sotsialno-ekonomichnykh system v umovakh transformatsiynoyi ekonomiky : zb. nauk. statey za mater. V Vseukr. nauk.-prakt. konf., (m. Dnipro, 11–12 kvit. 2019 r.) : u 2-kh ch. Dnipro : NMetAU, 2019. CH. 1. S. 106–108. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p2685>

5. Stolin V. V. Samosoznaniye lichnosti. Moskva : Izdatelstvo Moskovskogo universiteta, 1983.